

de lichte voorde

periodiek van de
VERENIGING VOOR OUDHEIDKUNDE TE LICHTENVOORDE.

100 JAAR spoorlijn zutphen-winterswijk.
ZIE VOOR TOELICHTING eerstvolgende pagina's.

EEN EEUWFEEST op 24 juli 1978.

Het nog bestaande stationsgebouw in Lievelede zou 24 juli j.l. eigenlijk in de bloemetjes gezet moeten worden, want op die dag is het precies 100 jaar geleden, dat de spoorlijn Zutphen-Winterswijk in gebruik werd genomen.

In 1839 kregen we in Nederland onze eerste treinverbinding, n.l. Amsterdam-Haarlem.

In 1876 werd het eerste deel van de z.g. Oosterspoorweg in gebruik genomen. Dat was het traject Amersfoort-Zutphen.

Het totale kapitaal van de Hollandse IJzeren Spoorwegmaatschappij bedroeg in 1866:

f 2.600,00.

In 1874 was het kapitaal:

f 5.900,00

Daarbij staat het volgende aangetekend:

"Kapitaalsvergroting tot bestrijding der kosten, ter voltooiing van den Oosterspoorweg en ter bestrijding der kosten wegens het in exploitatie nemen van den Spoorweg Zutphen-Winterswijk."

Dit staat te lezen in het jubileumboek van de "Hollandse IJzeren Spoorweg Maatschappij 1839-1859.

Wat zou het interessant zijn om de geschiedenis te schrijven van het traject Zutphen-Winterswijk bij gelegenheid van dit eeuwfeest. Dubbel actueel omdat de kans groot is, dat het oude stationsgebouw in Lievelede gaat verdwijnen.

Op de foto ziet U een stationsgebouw met daarvoor een echt antiek treinstel. We vinden hierbij het volgende aangetekend.

"De locomotief is één van de 42 door de Hollandse Spoor in 1884/86 aangeschafte lokaaltreinlokomotieven, gebouwd door de firma A. Borsig, Berlin-Tegel. Ze droegen de naam van de meest kleine dieren, beginnende met C enz. Algemeen noemde men ze ook langhalzen of ezeltjes. De lange schoorsteen werd omstreeks 1905 vervangen door een korter model. Maximum snelheid was 45 km p.u. Ze waren zeer zuinig. Als voorlopers hadden deze machines de Aap en de Beer, herkenbaar aan hun buitenliggende cilindres. Ze werden ook wel Bello genoemd."

Een spoorweg-hobbyist zou hier waarschijnlijk nog veel meer over kunnen schrijven. Andere archieven zouden daarvoor geraadpleegd moeten worden en gesprekken met Lichtenvoordenaren, die nog iets meer weten uit de beginperiode.

Er wordt stellig beweerd, dat zowel de Lichtenvoordenaren als de Grollenaren toendertijd bang waren voor de trein en de lijn daarom zover werd gesitueerd. Zou het waar zijn? 't Is haast ondenkbaar dit van onze dappere Keiensleppers te veronderstellen.

A.Th.J. Van Tongeren.

A N E C D O T E
!!!!!!!!!!!!

Iemand kwam bij Hotel De Reizende Man om nacht-logies vragen. 's Avonds onder het genot van een borrel met de stamgasten vertelde de gast, dat hij geen hemd droeg. Toen de waardin dit hoorde kon hij geen nacht-logies krijgen. In die dagen was het een schande wanneer men geen hemd aan had.

Dit werd dikwijls door Mina Pillen verteld en dan zei ze:
"Den hef geen hemp an zei vrouw Sterneborg!" Dit zei ze daar thans nog maar weinig mensen een hemd dragen.

Mevr. J. Voorhuis-Pillen.

In 1860 maakte ir. C. Oudshoorn een ontwerp voor een spoorlijn van Amsterdam naar Dortmund. De lijn zou lopen door het Gooi, de Veluwe en de Achterhoek. Doel was om Amsterdam te verbinden met het kolon-rijke Ruhrgebied. Verder dan het aanvragen van een concessie (vergunning) van het Rijk is het nooit gekomen.

Op 15 mei 1876 voltooide de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij (H.S.M.) haar lijn Amsterdam-Zutphen, zodat in Nederland, toch een groot deel van het bovengenoemde ontwerp werkelijkheid werd. Vooralsnog geen verbinding van deze spoorlijn met het Ruhrgebied.

Dok in het Ruhrgebied waren allerlei spoorwegmaatschappijen begonnen met de ontsluiting van dit rijke steenkolengebied met zijn opkomende industrieën en zijn groeiende bevolking. De dichtsbijzijnde stations van Duitse spoorwegmaatschappijen in het Ruhrgebied ten opzichte van Zutphen waren: Haltern en Gelsenkirchen. Haltern was een tussenstation van de Cöln-Mindener Spoorweg-Maatschappij en Gelsenkirchen een eindstation van de Bergisch-Märkische Spoorweg Maatschappij.

Er ontbrak nog een verbindingslijn van 80 km tussen Zutphen en het Ruhrgebied.

Het initiatief kwam uit de Achterhoek zelf. Het waren in 1870 de heer J. Willink, fabrikant in Winterswijk en de heer J.B. Snellam, grondeigenaar in Moordrecht, die zich verenigden om een concessie aan te vragen voor de aanleg van een spoorweg van Zutphen over Winterswijk naar Haltern.

Daartoe gaven zij eerst een brochure uit, waarin zij opriepen in te schrijven op een geldlening van minstens f 25.000,-.

De belangstelling hiervoor van particulieren, de betrokken gemeentes, waaronder Lichtenvoorde, en de provincie Gelderland was zo groot, dat het bedrag met f 1000,- werd overschreven.

Aardig in dit verband is te weten dat de aandeelhouders gerechtigd waren om gratis te reizen op de nog aan te leggen lijn ..... uiteraard in klassen.

Aandeelhouders met 10 of meer stukken hadden dit recht tien jaar lang in een eersteklas rijtuig. Voor de anderen waren de tweedeklas rijtuigen beschikbaar.

Op 27 maart 1872 werd de concessie aan beide heren verleend door het Rijk, terwijl de eerste gewone aandelenvergadering nog datzelfde jaar gehouden werd. De concessiehouders verplichtten zich dat de aanleg na vijf jaar voltooid zou zijn. Zoals U weet hebben ze zich gehouden aan die belofte.

Ondertussen hadden ze de N.V. Nederlandsche-Westfaalsche Spoorweg Maatschappij (N.W.S.) opgericht, die de bouw van de spoorweg op zich nam.

In 1872 bleek, dat een verbinding met Haltern ongunstig zou zijn en men beter Zutphen via Winterswijk en Borken met Gelschenkirchen kon verbinden.

Uiteindelijk lukte het de N.W.S. in 1875 met krachtige medewerking van de Bergisch-Märkische Spoorweg Maatschappij de noodzakelijke concessie los te krijgen van de Pruisische Regering.

De leiding van en toezicht op het werk werd opgedragen aan de heer J.H. Nivel, ingenieur van de gemeente Maastricht, die op 24 april 1875 benoemd werd. Hij ontving een salaris van f 4000,- per jaar en kreeg Winterswijk als atandplaats.

Toen ook nog een Rijkssubsidie afkwam van f 300.000,-, kon pas werkelijk met de spoorlijn worden begonnen.

Op 15 mei 1877 werd de eerste schop in de grond gestoken voor de aarden wal, waarop de spoorlijn zou rusten.

Men ondervond bij het station in Lieveelde richting Winterswijk nogal wat hinder van doorsijpelend water van..... hooglegen plassen op de heide aan weerszijden van de ingraving. Bedoeld is de ingraving tussen de onbewaakte overwegen bij de Bergstraat en de Pastoor Scheepersweg.

In juni 1878 was het 43,6 km lange traject van Zutphen naar Winterswijk gereed.

De N.W.S. gaf de exploitatie van de lijn echter in handen van de H.S.M., die daarmee een eigen verbinding kreeg met het Ruhrgebied.

De N.W.S. heeft dus geen eigen locomotieven en rijtuigen bezeten.

Het is dus een H.S.M.-trein, die op 24 juli 1878 de officiële dienstregeling opende.

Van nu af aan betaalde de H.S.M. een vast bedrag aan huur plus een gedeelte van de bruto-opbrengst aan de N.W.S.

Het vervoer op deze lijn nam langzamerhand toe. Dat gold zowel voor

het lokale reizigersvervoer als het goederenvervoer.

Vanaf 1882 reden er ook 's nachts goederentreinen, en vanaf 1890 moesten er nog eens vijf goederentreinen tussen de personendienst door veilig over het enkelsporig baanvak geleid worden. Het internationale reizigersvervoer viel tegen en bleef ver onder de optimistische visie van de oprichters der N.W.S. Dit vervoer werd dan ook iets voor de eerste wereldoorlog gestaakt. Overigens vond men het vervoer van 500 reizigers per dag in 1933 al tegenvallen.

Op 1 januari 1926 werd de lijn genaast door het Rijk en werd daarvoor aan de N.W.S. bijna vier miljoen gulden betaald. Doel was om tot een vereenvoudiging van het spoorwegbedrijf te komen in Nederland, waar verschillende maatschappijen nauwelijks hun hoofd boven water konden houden.

Het traject was nu eigendom geworden van de N.V. Nederlandsche Spoorwegen, die deze lijn eerst bereed met het rollend materiaal van de vroegere spoorwegmaatschappijen.

Tot op de dag van vandaag is de N.S. eigenaar van de baan en de stationsgebouwen

B. Marijnusse.

Met dank aan de dhr. Bootsma van het archief Zutphen van de Nederlandse Spoorwegen.

Wordt vervolgd:

Het station Lichtenvoorde-Groenlo en de toekomst.

'N OLD BOKELS VERTELSEL.

Veur honderd und ettelijke jaoren
Do veurden ne man, ne vrouwe und 'n kind
Met ne almächtige hoevekaore
Al tegen den lelliken wind.
Ze veurden van Bokelt naor Werth,
Van Werth naor Amsterdam.
Daor leet hee no staon ziene peerde
Und gink op het schip wat daor kwam.
Ne zol i-j wal vraogen, wer was den man
Den zo wied van Bokelt kwam,
Den met klompen gink op zee
Und ne bitter'n dronk statt thee?
Jan te Baaje hetten dat männeken
Und zien vrouwken hetten Jänneken.
Beiden leëfden van het klandern
Do ze naor Amerika wandern.
Maor do dat klandern neet meer gink
Und do dat wëvetuug stille sting,
Do zei Jan to ziene vrouw:
"No lao" w gaon naor Amerika gauw,
Daor gif 't pannekoke met ha(r)sten,
Und wen 't neet waor is, dan mag 'k ba(r)sten.
Poggen loopt daor wild deur de busse,
Vrouw, dat geet mi-j naor de musse!
Balkenbri-j gift alle uur
In de panne op het vuur.
Speculatius und anders lekkers
Gif 't um tien uur van de bäkkers."
Und do Jan zo had e-sprokken
Van alles wat ze wilden kokken,
Do dreeit Jänneken zich op de hakken
Und zeg: "No könt ze mi-j alle wat bakken,
Man, wat freu' ik mi-j op de kleuze,
Griep de grote snuteneuze."
Anderdaags leet Jan den Toesteman ropen:
"Jan te Baaje wil alles verkopen,
Kisten, kasten, beddewark, tin,
Alles ok nog veur zo min,
Zelfs ne panne und 'n old mes
Und ne segge, dee vret gres."
Kort daarop gink Jan op zee.
Kaum veeng den schipper an te potsen,
Veeng Jan te Baaje an te kotsen,
Zelfs Jänneken kek zo pieperig.
Zee zei ze was zo mieterig,
Maor Jan, hee leet zich nog bedregen
Dat 'm de doe:ven in de moel zollen vlegen.
Toch, och, wat had e zich lellik e-snedden:
Statt vleis zoog hee gelierte pedden,
Statt pannekoke met grote höttels,
Zoog hee de straote vol peerdeküttels.
Hee worden mager as ne snook
Und zag d'r oet net as 'n spook.
Hee worden mager, krank und blass,
Und zien letste woord dat was:
"Vrouw wat smEEK den kummel good
Und den bittern van dat boot."

Een tekst, die vermoedelijk een gemengd grensdialect laat zien.

Het origineel wordt, volgens Mevr. J. W. Voorhuis-Pillen, die dit verhaal uit haar jeugd nog kende, bewaard in het Stadsarchief in Bocholt.

A a n t e k e n i n g e n :

Almächtige hoevekaore: geweldig grote huifkar

Bokelt: Bocholt

statt: in plaats van

klandern: term uit de weefindustrie

wandern: verhuizen, emigreren

ha(r)sten: plakken spek

poggen: biggen

Naor de musse gaon: ? vermoedelijk:

Dat is een kolfje naar mijn hand.

kleuze: bolletjes van aardappelpuree

toeteman: politieagent-stadsomroeper

de segge: de geit (sik)

kaum: nauwelijks

potsen: varen?

mieterig: (hier vermoedelijk) misselijk, zeeziek

e-snedden: in de vingers gesneden

gelierte pedden: kikkers (padden) in gelei

höttels: repen spek (?)

bläss: bléek

Werkgroep Dialect.

Lichtenvoorde

In de buurtschap Harreveld vestigden zich in 1877 ook andere door de Kulturkampf verdreven kloosterlingen. Vanuit Düsseldorf (Klooster der armen Clarissen zu Düsseldorf, Kaiserstrasse 40) waren zusters Clarissen naar Nederland gekomen. Op 29 september 1875 hadden zij hun klooster verlaten en nog dezelfde dag in de namiddag kwamen als eersten een twaalftal zusters op Huis Tongerlo ten zuiden van Lichtenvoorde aan. Tongerlo was destijds bezit van de burgemeester van Lichtenvoorde J.A. van Basten Batenburg, die het huis aan de zusters verhuurde.

In totaal vestigden zich 20 zusters (15 koorzusters en 5 lekezusters) met hun moeder-abdis Maria Immaculata (M.Ph. van Proff - Irnisch) op Tongerlo om daar onder primitieve omstandigheden en diepe armoede hun leven van gebed en boete voort te zetten. Reeds op Tongerlo ontvingen de zusters opdracht voorbereiding te treffen voor het vestigen van een nieuw klooster te Cleveland (U.S.A.). Al spoedig werden plannen gemaakt voor de bouw van een nieuw klooster. Bouwterrein, gelegen "Op het Hulshof", te Harreveld, werd aangekocht van de Wed.H. Hulshof-Wieggers en eind juni 1876 was men reeds druk bezig met de aanvoer van het benodigde bouw materiaal. Begin november 1876 waren Duitse werklui die het klooster bouwden, al bezig met het zetten van de ramen voor de derde verdieping. Vlak voor Kerstmis 1876 stortten drie kelders van het nieuwe gebouw in waarbij aanzienlijke schade werd aangericht en vertraging in de uitvoering van het werk ontstond. Op 1 Januari 1877 trof een nieuwe nog ernstiger tegenslag de uitvoering van de bouw. Sterke stormwinden rukten op die dag het dak van het gebouw en de muren werden voor een groot deel omvergeworpen of scheurden. Eind februari 1877 was nog steeds het werk niet hervat. Eindelijk op 12 november 1877 vertrokken, gezeten in een twaalftal rijtuigen de zusters van Tongerlo naar hun nieuwe kloostertje te Harreveld. Vanuit Harreveld vertrokken daarna op 23 november 1877 vijf Clarissen naar Cleveland (U.S.A.). In het klooster bevond zich een kleine kapel waar Duitse Franciscanen belast waren met de zielzorg.

In het klooster vertleven nu achttien zusters. Het klooster te Harreveld moet erg klein en zeer arm zijn geweest. Sterfgevallen komen in de tien jaar, dat de Clarissen in Harreveld verbleven niet voor.

Het convent bestond uit jonge leden, moeder-abdis Maria Immaculata, geboren in 1829 was de oudste. Veel steun ondervonden de ballingen vanuit hun vaderland, vooral van een verder onbekende heer Fussbahn, die een groot vriend van het klooster was en steeds klaar stond om te helpen. Tien jaar waarvan wij zo goed als niets weten gaan in Harreveld voorbij. De grote klooster-kroniek werd in de Tweede Wereldoorlog vernietigd toen het klooster te Düsseldorf getroffen werd door brandbommen. Toen de Kulturkampf wat luidde, konden op 13 oktober 1887 de arme zusters Clarissen naar hun klooster te Düsseldorf terugkeren. Hun kleine klooster te Harreveld werd afgebroken door de Duitse Franciscanen op Harreveld, die het materiaal gebruikten voor de bouw van een boerderij binnen de gracht, die om hun klooster en college-gebouwen liep. Niets herinnert in Harreveld nog aan het verblijf van de Clarissen, alleen het Bevolkingsregister van Lichtenvoorde (1880-1890 wijk E, blad 4) vermeldt nog de namen van de uit Pruisen verdreven zusters.

(Aldus de heer Th.A.M. Tielen in zijn boek
"Enclave Groenlo/Lichtenvoorde"
Hierna ook de namen van de zusters
uit de Bevolkingsregister 1880-1890,
wijk E, blad 4).

G. Halink.

- I. Von Proff (Irnisch) Maria Philippine. Hoofd. Geb. 23-1-1829 te Geistigen (Pruisen) R.C. (R.K.) Kloosterzuster.
- II. Asbach/Helena. Geb. 16-7-1836 te Cöln (Keulen) (Pruisen) R.C. Kloosterzuster.
- III. Buhlman/Paulina. Geb. 1-1-1831 te Wahrondorf (Pruisen) R.C. Kloosterzuster. Vert. 31-5-1881 naar Neuf (Pruisen).
- IV. Bourens/Maria Anna. Geb. 9-4-1837 te Cöln (Pruisen) R.C. Kloosterzuster.
- V. Broich/Maria. Geb. 9-11-1838 te Grefrath (Pruisen) R.C. Kloosterzuster.
- VI. Broich/Bertha. Geb. 9-9-1841 te Grefrath (Pruisen) R.C. Kloosterzuster. Vertr. 20-6-1885 naar Helden (Limburg) Aci vlgs. verts. pers.
- VII. Lutsen/Catharina. Geb. 12-4-1836 te Kierberg (Pruisen), R.C. Kloosterzuster.
- VIII. Schmits/Auguste. Geb. 15-10-1840 te Honingen (Pruisen) R.C. Kloosterzuster.
- IX. Kürten/Elise. Geb. 26-5-1840 te Düsseldorf (Pruisen) R.C. Kloosterzuster.
- X. Schütte/Gertrud. Geb. 13-8-1837 te Horstmar (Pruisen) R.C. Kloosterzuster.
- XI. Vehrenberg/Helena. Geb. 22-1-1847 te Horst (Pruisen) R.C. Kloosterzuster.
- XII. Wingen/Curdula. Geb. 18-5-1842 te Cöln (Pruisen) R.C. Kloosterzuster.
- XIII. Detering/Florentina Chritona Augusta Maria. Geb. 15-5-1854 te Borken (Pruisen) R.C. Kloosterzuster. Vert. 6-5-1886 naar Amerika aci vlgs. verts. pers. 1885/1932.
- XIV. Raits van Trents/Maria Antonia. Geb. 22-9-1854 te Düsseldorf (Pruisen) R.C. Kloosterzuster.
- XV. Schrauff/Maria Josiphina Elisabeth. Geb. 14-4-1853 te Düsseldorf (Pruisen) R.C. Kloosterzuster.
- XVI. Bussing/Elisabeth. Geb. 24-4-1855 te Borken (Pruisen) R.C. Kloosterzuster. vert. naar Amerika 16-7-1887.
- XVII. Eppinger/Clara. Geb. 8-3-1854 te Bursenstein (?) R.C. Kloosterzuster. Vert. 3-4-1880 Barrenstein Pruisen.
- XVIII. Maij/Gertrud. Geb. 8-7-1856 te Reier (Pruisen) R.C. Kloosterzuster.

- XIX. (Inschrijving) 2-5-1883. Lentermanns/Maria Christina. Geb. 12-10-1857 te Histtrop (Pruissen) R.C. Kloosterzuster.
 (Vestiging) 1-5-1883 van Histtrop (Pruissen), vert. 16-7-1887 naar Amerika.
- XX. (Inschrijving) 30-6-1883. Brackling/Maria. Geb. 6-4-1864 te Bottrop (Pruissen) R.C. Kloosterzuster.
 (Vestiging) 27-6-1883 van Bottrop (Pruissen), vert. 24-11-1883 naar Bottrop (Pruissen).

BOKSPRINGEN EN KROMSTAON.

Tröppe bunt er op den löppe
 As 't ear teggen zit.
 Völle springt er gearne pölle
 Van den eenen tos op den anderen
 Zoo hol i-j de veute dreuge.
 Bunt de töske mensensruggen,
 Neugt des oet töt groote sprunge?
 Of zit 't in den bok zien blood
 En löt 't 'm de meute weerd
 Um wel morts zoo mooi veuraover steet
 Van achteren te bespringen?
 Wee op de hoeke zit of kromsteet
 Veult kwelke de peute van den bok;
 Dech'eerste nog an luk spölsheid,
 Vernömp nog neet den drok.
 Den bok kump stöörig op 'm daale,
 Wordt grootsmechtig, onverdrèèglijk vrèch
 Töt dat den ander 'm de lesse wal zal lèèzen.
 Want wee gröözend boksteet
 Hooft nog geen scheop te wèè(ze)n!

HENK HULSHOF.

BIJ DE LEEST.

Aan Frans wordt vrolijk toegeschreven,
zo stapte hij ook door het leven
en hield van de natuur,
daar ligt de eenvoud, die is puur.
In z'n haardos, fijn gekruld
ligt een hoofd met veel geduld.
Vaardig zijn z'n beide handen
z'n hart kon hij dan ook verpanden
aan 't edele, dat men ambacht noemt,
het oude wordt ook nu geroemd.
Zeventig jaren is 't wel geleën
toen zat de schoen al aan 't been
het bewijs is met z'n 83 jaar,
de maker, Frans v. d. Mosselaar.
Zeven maal tien is zeventig jaar
speelde hij 't klaar
bij de leest te blijven,
dat is reden om op te schrijven:
Waar hij werkt, daar heerst 't leer,
't hamertje gaat op en neer
van kloppe-klop en tikke-tak
gaat met 't grootst gemak
de pin door zool naar 't onderstel,
onderbroken slechts door winkelbel.
De klant doet zijn entree
brengt nieuwe orders mee
van geveterd tot gelakt
alles moet gelapt
de werkschoen, gekreukeld en verwrongen
had last van zijn benauwde longen.
Zijn diensttijd lag in stof en as,
hij wenste dat hij beter was.
't Kleuterschoentje speelde in de wei
en huppelde zo blij
op de keitjes van de straat
met z'n medemaat
z'n zooltje deed zo zeer
keek heel verdrietig neer.
De hoge laars uit oma's tijd
was al z'n veters kwijt,
de lakschoen, weledel en geboren
had in de strijd z'n hak verloren.
Al die schoenen gingen spreken
Zo was de wachttijd gauw verstreken
en onder de leren lap
zat op z'n gemak
de schoester in de ochtendstond,
met z'n pijpje in de mond
keek hij neer op Hofse beken
met z'n voorschoot heel versleten,
maar de maker van de straten,
die hield hem in de gaten.
Hij bracht de mens op "'t goede pad".
Eerst als de zool een gaatje had
dan kwam de schoenlapper
en repareert de "stapper".

Zo zijn we samen onderweg
bedeeld met voorspoed en met pech.
We blijven echter streven
de mede-mens de hand te geven.
De houten klok, kuif in de nok
zag op hem neer, de slinger, heen en weer
tikte weg de tijd, de mens en z'n vergankelijkheid.
Zelfs deze klok ging spreken.
Toen zat ik daar nog weken
te luisteren op de grond
bij de schoenen in 't rond.
Vanuit zijn houten woön klonk op wijze toon
de stem van 't "werk der uren",
getuigen ook de muren
" 't jaargetij gaat sneller dan de mens
met klimmende tendens
maar eenmaal keert 't getij
dan gaat de mens veel vlugger nog dan zij".
De klok ging staan, waar dacht hij aan?
Hij wilde memoreren wat de schoester ons kon leren:
"Zeventig jaren goede zin, al slaande op de pin."
De slinger had 't laatste woord
en zette dan zijn werk weer voort:
"Arbeid adelt en verplicht"
neem dit niet te licht.
Samen klimmen we naar Boven
om eeuwig onze GIDS te loven.

Februari 1975.

H. Jaartsveld.

OETDRUKKINGE

1. De katte blèèrt
De koo dee bolt
"t Is mèèrt zien schold.
2. Ne doi zonder wind
Is neet wèèrd dat e begint.
3. Ne olden haane en ne jonge henne
Gif kuukene in de benne.
4. D'r ligt er meer op het karkhof
Dee te völle dan te weinig egettene hebt.
5. Göst ow maor neet zoo af;
I-j hoeft neet hen heuien.
6. D'r is gin zaoterdeg zoo nat
Of het dreugt altied wal wät!
7. Rèègen veur neegen uur
Is neet van al te lange doer.
8. Spi-jers bunt di-jers.
9. Zee löp as een dreestuu:vercentjen.
10. 't Is mi-j geen greune pèère wèèrd.
11. D'n groe:zel trök mi-j aover de hoed.
12. Ne vroggen man den harbargt neet.
13. Ne hizzatebizzate van 'n mense:
Wat ze met de hande lieke zet,
Stöt ze met 't gat weer umme!
14. Alle kattenkarmissen afkleppen!
15. 't Geet van den hoogen boom daale!
16. Teuntjen löp met zien vaoder langs 't
Klaosbos en vrög 'm wat dat veur
bèèzen bunt dee-t-e daor zut staon.
"Dat bunt blauwbèèzen, kearlitjen!"
"Maor dee bunt joo rood, vaader!"
"Dat kump umdat ze nog greun bunt!"

Enkele aantekeningen bij de uitdrukkingen: 1. mèèrt - maart. boll'n - tochtig zijn. 2. doi - dooi. 3. benne - mand. 5. zich aföözen - zich afbeulen; zich afmatten. heuien - hooien. 7. doer - duur. 8. spugende babies zijn gezond (lett.: gedijen) 9. Ze is zo trots als een pauw (een centje dat doet alsof het drie stuiver waard is). 10. Ik heb er geen enkel vertrouwen in. Greune pèère - onrijpe peer. 11. groe:zel - rilling. hoed - huid. 12. Harbargen - aanleggen in een herberg, café. 13. Hizzatebizzate - vrouw die overdreven druk in de weer is. 14. Bij alle gebeurtenissen aanwezig willen zijn. 15. Het kan niet op! 16. greun - zie 10.

Bij de foto: rechts net zichtbaar Hotel "De reizende Man" van de familie Sterneborg, waar nu de Markt is. Achter de Grote Steen de kruideniers- en manufacturenwinkel van Jan Derk Hoijtink (1805-1876). Deze man was o.a. in 1822 hulponderwijzer op 17-jarige leeftijd, bij het hoofd der school G. H. Schepers. Tevens had hij verschillende kerkelijke functies. Achter de boom het huis van . . . te Welscher, die evenals zijn vader Casper te Welscher, in Lichtenvoorde arts was.

DE GROTE STEEN.

Er zullen weinig mensen zijn, die in het voorbijgaan eraan denken, welke grote afstand onze Grote Steen heeft afgelegd, voordat hij op de Markt zijn bestemmingsplaats vond. Zeer zeker was het een lange, moeizame reis! Volgens de deskundige P. van der Lijn, auteur van het bekende Keienboek, zijn alle granieten, dus ook de Amersfoortse en Ootmarsumse en de vele andere, evenals bijna alle stenen van de Hunebedden, afkomstig van Zweden. Deze rondachtige, door verwerking vrijgekomen granietblokken zijn vanuit Zweden door het diluviale landijs voortgeschoven en op deze lange weg werden ze steeds meer afgerond. Hoe geweldig dit natuurgebeuren in de ijstijd was, bewijzen heden ten dage nog de geweldige massa's ronde en afgeplatte keien (nog veel grotere dan de Lichtenvoordse kei!), die voor de Duitse kust aan de Oostzee liggen. Hier zijn deze grote granieten een zeldzaamheid geworden en niet alleen omdat er vroeger vele zijn opgeruimd, maar ook omdat dit natuurgeweld in deze streken zijn grens vond. Dit is dan ook de reden, dat we meer naar het zuiden geen hunebedden meer vinden. Naar ik meen te weten zijn de Duuvelsteene van Heiden (Kreis Borken) de zuidelijkste. Inderdaad kennen we hier ook andere steensoorten, ook van dit formaat, o.a. de roodbonte zandsteen (Wertherbruch, Lintelö), doch deze werden door de rivieren als Rijn en Maas vanuit het zuiden naar onze streken vervoerd. Bekend is, dat vele keien in vroegere tijden kapotgeklopt werden en dat de stukken gebruikt werden voor de wegenverharding. Zelfs Prins Maurits kon deze zwerfblokken niet laten liggen en zond deze met een proviandwagen naar zijn geleerde vrienden in Den Haag. Ook onze eigen voorouders

hebben goed gebruik weten te maken van de Vragender keien, hetzij voor bestrating van de Rentenierstraat en de Steenstraat (Rapenburg) en ook voor de fundering van de Gebondshuize. De heer Engelbarts heeft een hele verzameling in zijn tuin, alle afkomstig uit de Kattenhage! Ook voor keuken- en binnenvloeren werden deze gebruikt, doch dan wel van kleiner formaat (zie Smederij Kok Smid) en voor de Göttendrup. En zo is Vragender arm geworden aan stenen, doch ik geloof niet, dat de boeren daar erg rouwig om zijn. Met het omploegen van hun akkers zullen ze menigmaal de stenen vervloekt hebben. Maar nu weer over onze grote steen, waar dit artikel eigenlijk om begonnen is. Volgens een kaart uit het jaar 1865 vond onze grote steen, na zijn lange reis uit Zweden zijn voorlaatste bestemming in de Tongerlose Heide, ongeveer daar, waar het jodenkerkhof is, dus niet in het Flier, wat ook al eens gezegd is. Dit is duidelijk op de kaart te zien! De steen zou daar in de moerassige grond ook weggezakt zijn. Kadastraal is dit stuk grond bekend onder sectie D nr. 1585. Om een juist beeld van deze streek te krijgen moeten we wel bedenken, dat de heidevlakte zich toen uitstreckte vanaf Café Hogenkamp-Doppen op 't Veld tot aan de Vragender Esch en Barlo en vandaar weer aan de Schaarsheide tot Corle. Behoudens de cultuurgronden van het Huis Tongerlo, het Wamelink en het Hoge Meinen was het dus een grote heidevlakte. Dat de grote steen daar tot een wijzer diende, verhaalt een onderwijzer uit Zelhem, die in het midden van de vorige eeuw met de gaostok van Bredevoort naar Lichtenvoorde ging. In 1874 besloot een commissie uit Lichtenvoorde, bestaande uit de heren Adolph Arendsen, Jan Hendrik Krabbenborg, Johannes Bernardus Westerman, Johannes Bernardus Sterenborg, Gerrit Jan Toebes en Antonij Weijnen deze steen naar Lichtenvoorde te vervoeren. In het klantenboek van de heer R. Buynink 1824-1907) timmerman in de Rentenierstraat vinden we de volgende leverantie:

Voor de Commissie van den Grooten Steen gedateerd 21 maart

24 voeten ribhout voor leggers	zwaar	4:8
28 voeten voor de sleppe	zwaar	8:8
20 voeten voor scheiden	zwaar	3:6
9 voeten voor scheiden	zwaar	6:6
14 voeten voor werkhout	zwaar	8:8
90 voeten voor schalen en paaltjes		
21 stuks leggers peppelen lang 5 voeten	4:7 duim	
Jan 2½ dag	Wilhelm 1 dag	

Op 28 maart werd geleverd:

105 voeten voor hefboomen en tegenleggers	
15 voeten 1½ duims planken voor de lierwagen	
spijkers, zeep en oly en ½ dag aan de wagen.	
Jan 5½ dag, Wilhelm 5 dagen en ik 5 dagen.	
Alles tesamen Fl. 103,33.	

Voor de technici onder U is dit een interessante opgave om te weten hoe deze steen vervoerd werd! Dat de grote steen op de bestemde plaats kwam te liggen, getuigd de volgende proclamatie: Op heden, Dingsdag den 12 Mei 1874, bij gelegenheid van het 25-jarig Koningsschap van Z.M. onzen geeerbiedigden Koning Willem den Derde, hebben de gezamenlijke ingezetenen der Gemeente Lichtenvoorde, als een blijvend aandenken van dit heugelijke feest, dezen steen binnen de muren van Lichtenvoorde geplaatst en wel voor de Rapenburger straat, voor de huizen van de Heeren Dr. J. B. te Welscher en H. B. Hulshof. Genoemde steen lag vroeger in de heide bij Tongerlo in een perceel grond in Sectie D nr. 1585, toebehorende aan de Heer B. Sterneborg, welke Heer wel de goedheid heeft gehad dien steen kosteloos aan de Commissie voor het ver-

voer van dien steen, bestaande uit de Heren Adolph Arendszen, Jan Hendrik Krabbenborg, Johannes Bernardus Westerman, Johannes Bernardus Sterenborg, Gerrit Jan Toebes en Antonij Weijenburg af te staan. Deze steen is op rollen naar het dorp Lichtenvoorde vervoerd en de laatste helft van den af te leggen weg door de gezamenlijke ingezetenen van Lichtenvoorde onder klokgelui, het uitsteken van vlaggen en het lossen van geschut, alsmede begeleid door een corps muzikanten binnen het dorp en op zijn plaats getrokken en is als toen aan dien steen, welke vroeger als den grooten steen alom bekend was, den naam gegeven van Koningssteen. Verder is besloten op dezen steen eenen leeuw te plaatsen en tevens aan Z.M. den Koning te verzoeken, dezen leeuw rustende op den Koningssteen voortaan als het wapen van Lichtenvoorde te mogen aannemen. En hebben wij daarvan dit Proces verbaal opgemaakt en doen ondertekenen door alle, die aan dit werk hebben deelgenomen.

De Burgemeester van Lichtenvoorde,
J. B. Sterenborg, wethouder.

Nu is het wel opvallend, dat in dit proces verbaal helemaal geen vermelding is gemaakt van die 99 schustersjongens, die dit werk, volgens de overlevering geklaard hebben. Wie weet hierover iets naders te vertellen? En wie kan ook bewijzen, dat de Grolsen als eersten probeerden dien steen te bemachtigen? Hoe het verder met de betaling der onkosten is gegaan, vermeldt het klantenboek van de Heer Buijnink niet. Wel schijnt er een volksfeest op dien dag te zijn geweest, want in 1878 stuurt de Heer R. Buijnink aan de Heer B. Sterneborg een rekening met sommatie tot betaling, luidende als volgt:

Aan den Heer B. Sterneborg, als Hoofd en Voorzitter der Feest Commissie van 't fladderschieten op den 12 Mei 1874 te Lichtenvoorde aan R. Buijnink debet:

voor geleverd hout	3.80
4 dagen werkloon	3.60
verschot aan H. Wamelink en	
voor 40 stuks schijftjes	1.20
Samen	<u>Fl. 8.60</u>

Tevens met beleefd verzoek bovenstaande gelden mij spoedig te doen overmaken. Wanneer hiervoor niet ten eersten voldaan wordt, zal ik verplicht zijn ze langs rechterlijke weg te doen invorderen. Ik vermeen lang genoeg gewagt te hebben. In afwachting R. Buijnink.

In antwoord hierop stuurde de Heer B. Sterneborg een in dit boek liggend schrijven:

Ik ben zo vrij te bemerken, dat ik noch hoofd noch voorzitter dier Commissie was, maar dat de Burgemeester als zoodanig benoemd was voor alle verschillende onder-afdelingen, zodat ik mij daarover niet persoonlijk aansprakelijk reken. B. Sterneborg.

Het is een erg vervelend slot van deze groots opgezette actie en in het bijzonder voor de Heer Buijnink, maar wij hebben met deze spontane onderneming van deze commissie een prachtige bezienswaardigheid binnen ons dorp gekregen, een voorbeeld van eendrachtige samenwerking van onze voorvaderen.

Daarvoor laten we ons gaarne keienslōpers noemen!

H. Kruip
Dinxperlo.

De Heer R. Buijnink, aannemer en timmerman, woonde toen in de Rentenierstraat, waar later L. Eskes een winkel had in galanterieën. De Heer B. Sterneborg kwam uit Werth bij Isselborg (Old) en stamde uit een bekende molenaarsfamilie. Hij werd door huwelijk met Aleida Margaretha Wijnveld eigenaar van de herberg "De reizende Man". Deze herberg stond op de plaats waar vroeger de muziektent en de koekkraam van Lueb stond, dus het huidige parkeerterrein op de Markt. De Heer Dr. J. B. te Welscher, medicus, bewoonde destijds het huis achter de steen. In onze dagen bewoond door de Heer J. Hulshof en later de Algemene Bank Nederland.

De Heer H. B. Hulshof (Kuipers Manus) bewoonde het huis daarnaast (nu Hapo) en had een winkel in koloniale waren en manufacturen.

De Heer Adolph Arentsen, geboren in Varsseveld, kwam door huwelijk met Johanna Christina Vriezen in het bezit van de ros-olymolen op het Hof.

De Heer Jan Hendrik Krabbenborg bewoonde de Maneschijn in Zieuwent.

De Heer J. B. Westerman was logementhouder (Hotel Westerman, waar nu Gilsing is). Zijn vader had er een zadelmakerij.

De Heer J. B. Sterenborg (zijn vader was bij Leveman ingetrouwd) was de vader van Jan Sterenborg Batten, nu "De Varfmölle" van de Heer Theo Elferink in de Korte Repenburgsestraat. Hij dreef er een handel in koloniale waren, had er een koffiebranderij en een tabakskerverij.

De Heer Gerrit Jan Toebes kwam waarschijnlijk van Harreveld.

De Heer Antonij Weijenborg woonde waarschijnlijk op het Platenhuis in 't Hooiland. In 1883 is er namelijk boedelverkoop. Ook is het mogelijk dat hij de eigenaar was van "De Koppelpaarden" en het platenhuis zijn eigendom was, maar deze kans acht ik klein, omdat hij in 1874 87 jaar is. Daarom hou ik het maar op de eerste, want hij was op dat moment 71 jaar. Zijn vader was G. J. Weijenborg en deze kwam van het Weijenborg uit Vragender.

H. Kruij.
Dinxperlo.

ROELOF BUIJNINK. (1824 - 1907).

Was zowel letterlijk als figuurlijk een groot man, een veelzijdig iemand.

Heeft de grintweg aangelegd van Eibergen naar Groenlo en „verkocht” o.a. in 1875 het oude bouwvallige kasteeltje Harreveld aan de Duitse Franciscanen, heeft het huis voor deze Paters, in de loop der jaren, hersteld en verbouwd.

In de Genealogie Buijnink, vermeld in onze periodiek no. 7. van Juli 1977, staat hij onder VII. als zijnde : Timmerman-aannemer, wegebouw, Tiender schatter Kroon-domein, Kerkvoogd, Kon. onderscheiding in zilver.

Ruim 100 jaar geleden maakte hij het eenvoudige gereedschap en transportmiddel, om onze 20 ton wegende Grote Steen uit de kuil te heffen en te vervoeren.

J. F. W. Buijnink.
Juli 1978.

HET KLOOSTER SCHAER BIJ BREDEVOORT.

In het jaar 1423 braken na het overlijden van bisschop Frederik van Blankenheim in het bisdom Utrecht moeilijke tijden aan. Er was namelijk grote onenigheid ontstaan tussen Rudolf van Diepholt, tot bisschop gekozen door het kapittel van Utrecht, en Zweder van Culemborg, benoemd door de paus. Ridderschap en burgerij begeerden Rudolf tot bisschop en deze ondervond van hen alle steun. Zweder moest het doen met de steun van Philips van Bourgondië, van de Kabeljauwse partij in Holland en van de partij der Lokhorsten in Utrecht. Zowel Philips als de Kabeljauwen hadden hun handen vol aan hun problemen in Holland en Zeeland, en de partij der Lokhorsten was in Utrecht ver in de minderheid. Om zich toch staande te houden werkte Zweder nogal met ban en interdict, wapenen, die zowel vriend als vijand troffen. Over Utrecht en Overijssel, het Oversticht, dat ook bij Utrecht hoorde, werd het interdict uitgesproken, wat betekende, dat bijna het gehele kerkelijke leven kwam stil te liggen. Het grootste deel der geestelijkheid bleef trouw aan de paus en trok weg naar Friesland, Gelre en Munster, 1426.

Ook de Broeders des Gemenen Levens bleven de paus trouw. Deze door Geert Grote gestichte en door Floris Radewijns in 1387 georganiseerde broederschap verlieten onder leiding van hun prior Willem Vornken het moederklooster te Windesheim bij Zwolle. Zij hadden veel hinder en last ondervonden van de Overstichtse overheid, die hen wilde dwingen Rudolf van Diepholt te erkennen en het gewone kerkelijke leven te hervatten. Zij weigerden dit en besloten heen te gaan. Ze behoefden niet ver te gaan. Slechts enkele kilometers naar het wes-

ten, aan de overzijde van de IJssel, stond een klooster op Gelre's gebied, dat ook tot hun broederschap behoorde. Het was 't klooster Hulsbergen bij Hattem. Na het achterlaten van enkele broeders voor onderhoud en bewaking van gebouwen en landerijen, voeren de broeders op kerstavond de IJssel over en kwamen tijdens de vesper in Hulsbergen aan. De broeders zongen juist: "O, Iuda ende Iherusalem en wilt niet ontsien (vrezen), morghen sullen ghij uitgaen ende die Here sal met iu wesen." Meteen vielen twee binnenkomende Windesheimse broeders in met: Weset stanthaftigh, gij sullen sien op iu die hulpe des Heren". De prior Rotgher van Son ontving de verdrukke broeders goedertieren, met uitgestrekte handen, "mit groten herten, mit willighen ghemode". Hij gaf hen te eten en te drinken en zorgde voor onderdak. Hulsbergen was maar een klein klooster en de armoe was er groot: "nauwe heeft yemant ene stede of hoes in soo groter armoeden begonnen. Hier kon men dus niet blijven en het besluit werd genomen naar het klooster Frenswegen bij Nordhorn te gaan. Dit klooster speelde in geheel Westfalen op het gebied van kloosterstichting een belangrijke rol; het was "een hoeft ende toevlucht alre vergaderinghe van beyden kunnen in Westfalen ende zeer gastvrij". Velen, armen en rijken, kwamen naar het klooster om daar gesticht te worden door de christelijke levenssfeer, die daar heerste. En geen arme klopte vergeefs aan de poort. Deze goede naam had het te danken aan zijn prior Hendrik Loder. Deze stamde uit een adelijk geslacht en was geboren op het slot Loder bij Osnabrück. Naar Windesheim gekomen werd hij gebruikt voor boerenwerk en arbeid in de brouwerij, de bakkerij en de keuken. Maar men ontdekte dat hij zeer geschikt was voor de kerkedienst en men nam hem op onder de koorbroeders, iets wat maar zelden gebeurde; men stond toenmaals op het standpunt dat men moest blijven in de positie waarin men door God geroepen was. Hij werd aangesteld als sacristein, als koster. In de tijd, dat Willem Vornken en de zijnen in Frenswegen aankwamen, vinden we Hendrik Loder daar als prior. Hij was ootmoedig en nederig. Hij verrichte de geringste werkzaamheden. hij at de eenvoudigste spijzen, hij waste de voeten der gasten, ook al kwamen ze in de nacht, "... hy vervullde ... stadelie (steeds) dat ghebod des heren van wasschinge der voete. Want ghenen gaste ... tot hem comende ende des nachts by hem blivende, he sij rike of arme, priester of leke, machtich in der werlt of niet machtich,

en liet hy gaen sonder vlitighe wasschinge sijnre voete". Hij gaf zelfs last dat de "gastmeister ... oen tot dusdanen werck der godsdienstigheit oen wecken solde, oen weert (was het) dat se ter middernacht overquemen. Uut dieser oersake brack hy ducke (dikwijls) sinen slaep ende opstaende vervullede hy dat werck der mynnen (liefde)".

Frenswegen was zeer arm toen Loder daar aankwam, maar toch betoonde hij weldadigheid aan iedereen. Hij was van mening: door geven wordt men rijker. Tijdens zijn priorschap is het bezit van het klooster sterk toegenomen. In een handschrift dat in Frenswegen werd geschreven wordt hij zeer geroemd: "Totten armen ende biddenden (bedelenden) ende behoefighen, boven allen menschen by sijnre tijt, hadde hy altoes die hande open. Ghenen armen ende behoefighen van wat state hy was en liet hem gaen ongetroest, nu ghelt, nu cleder, nu spise ghevende. Ende woe meer hy gaf, doe veel hondertwerf meer wart hem weder ghegheven, ende in wonderliker manieren wart hy van gheven rijck, ende uutghevende woes hy in allen gueden (nam zijn bezit toe)". Waer af het gheschiede, dat sijn cloester in tijtliken gueden, erven, ghelde, boeken, tymmer (houten gebouwen), ende in anderen noetdruften alle die daghe sijns levens daghelies toenam ..." Soms trok hij zijn eigen kleren en schoenen uit en gaf ze aan de armen, of haalde ze uit zijn cel. En als de broeders hem half naakt zagen rondlopen, bibberend van de kou, vroegen ze aan de kleermakers waarom ze dat niet konden voorkomen. Maar de overste-kleermaker antwoordde: "Wy en kunnen den pater soe veel cleder niet gheneyen, woe veel hy der armen pleghet te gheven". Hij werd dan ook door iedereen "als een enghel Godes ... ontfanghen, guetlike ghehandelt, gheern ghehoert". Hij werd beschouwd "als een apostel oers (van hun) landes. Mer den quaden, die God niet en ontseghen (vreesden) was hy een hart wedersake (tegenstander) ende een swaer uutvechter ende een groot anxt".

In dit klooster hebben Willem Vornken en de zijnen drie jaren lang onderdak gevonden. Hier werd aan de Windesheimse broeders een aanbod van grond gedaan door Dederich van Lintelo, waardoor zij naar Bredevoort konden vertrekken. Willem Vornken was dus de eerste prior van klooster Schaer.

Willem Vornken was in 1373 te Utrecht uit vermogende ouders geboren. Hij ging rijk gekleed "mit enen schonen versilverden gordel op sine costele cledere ..." Hij stond op het punt in het huwelijk te treden,

toen hij in aanraking kwam met een vrome bejaarde, waarschijnlijk ene Gerrit van Renen, die in zijn woning een zo overtuigend gesprek met hem voerde over de broeders van Windesheim, dat hij besloot als noviet tot het Windesheimse convent toe te treden. Hij werd daar met open armen ontvangen. Op 25-jarige leeftijd werd hij in de broedergemeenschap opgenomen, ingekleed, zoals dat werd genoemd. En zoals ieder moest doen wanneer hij in het klooster trad, deed hij van zijn bezit en inkomen geheel afstand, wat aan het klooster een jaarlijkse inkomstenvermeerdering opleverde van 100 Rijnse guldens.

Reeds twee jaar later, in 1400, wordt hij gekozen als prior van het zo juist in de Windesheimse congregatie opgenomen klooster Engelendaal te Leiderdorp. Hij heeft hier maar een jaar vertoefd. "... als hy die Hollanders daer sach dat se leckerlic wolden leven, ende sijne vuericheit (van geest) ende der insettinghe van Windesem niet en mochten ghe- liken, op dat hy totten begheerten des vleisches die hy om die mynne Godes versmaet hadde niet weder in en viele, so riep hy dat convent te samen, ende die brueders ghesundende ende gueden nacht segghende seechde hy: O mijn alre liefste fratres, ic hen nu uwe begheerten ende iu zede doersien, dat se mit mijnre begheerte ende insettinghe niet overdragen (overeenstemmen) en moghen, nae dien dat ghy den seer rechten wech des Heeren ende den voetpat der hilligher religien arbeit alte leckerlic te wanderen, die ghelovet (beloofd) hebt den enghen wech der penitencien (zelfverlochening) in der religien te bewaren, ende noch den vleische of den bloede te dienen. Hier omme als ick reke- ninghe ghedaen hebbe overggheve ic dat ambocht der priorscap, ende die cappe wedernemende kiere ic weder toe minen neste toe Windesem om daer te sterven. Die Here sij mit iu, van den quade iu bewarende, ende tot allen gueden brenghende amen."

Tot 1408 was hij weer te Windesheim. In dit jaar kwam het priorschap van het St. Agnietenklooster te Zwolle vrij en Vornken nam hier de leiding van het klooster op zich. Nu kon hij zijn gaven ontplooiën en laten uitgroeien tot het leiderschap over de gehele congregatie.

(Wordt vervolgd)

Het pand, waar nu een pracht modezaak staat van de Gebr. Boekelder, was vroeger een heel oud kerspel, dat bewoond werd door de familie Huitink, waarvan de vader daar een smidszaak dreef. Huitink had een flink huishouden met veel jongens en toen deze groot werden, verhuisde hij naar Ulft, waar hij met zijn zoons-emplooi vond bij de IJzerfabriek (Hut). Op de plaats van de huidige C.L.V.-gebouwen woonde vroeger W. Meinen, werkzaam op de schoenfabriek. Meinen was een van de eerste boden van de Onderlinge Hulp (Ziekenkas), welke in 1890 opgericht werd. Ter plaatse, maar iets meer van de weg af, waar nu bakker L. Lueb woont, stond het oude Wittenshuis, dat bewoond werd door Nols Nieuwenhuis. Nieuwenhuis was klompenmaker en had ook knechts in dienst, o.a. Toon Halink, de latere populaire postbode, die hier zijn eerste schreden heeft gezet om dit vak te leren. In hetzelfde huis, waar nu de Wed. Lubbers woont, woonde G. Dammers, voerman en vrachtrijder. Gert Dammers was een van die vrachtrijders, die de schoenen naar de markten bracht, o.a. in Doetinchem en met de Ommegang in Wehl. De schoenmakers tippelden dan mee en zongen onderweg hun liederen en als dan het paard aan de voederbak gezet werd, hetzij bij "De Radstake", Schuurman in Varsseveld of "De Wiemle" in de Slangenborg, dan waren ook rap de schoenmakers binnen om zich van het nodige te voorzien.

Het café, thans geëxploiteerd door G. Hogenkamp, werd in die tijd door de Wed. Doppen gedreven. Het vooraanzicht is nog precies hetzelfde als 60 jaar geleden en is mede een van de oudste herbergen van Lichtenvoorde. Is het ook thans nog een goed beklante zaak; moeder Doppen en haar zoons wisten ook met klanten om te gaan en met kermis en vastenavond waren het hoogtijdagen. De beentjes gingen dan duchtig van de vloer en een goed stukje muziek zorgde voor een goede feeststemming. De zondagen kenmerkten zich door kaarten en biljarten. Ook was er in de tuin een prima kegelbaan, die heel wat liefhebbers trok. Als kleine jongen mocht je de kegels opzetten en dan had je vaak 10 of meer canten verdiend. Ook koloniale waren werden verkocht in het gebouwtje, dat er nog steeds staat en heel wat balletjes (zo noemden we het lekkers) heeft moeder Doppen aan de ukkepukken van die dagen gegeven. Een flinke boerderij had men nog in bedrijf met een vaste daghuurder, de oude S. Hillen. Frans (metselaar), de jongste, moest in die tijd na schooltijd de koeien hoeden. Verschillende weilanden waren toen nog niet afgerasterd en voor tijdspassing met andere jongens, die graag meegingen, werden dan

kickers gevangen, gedood en de billetjes werden in het vuur geroosterd en als delicatessen opgepeuzeld! Een flinke borstelmakerij mocht er ook zijn, want behalve drie zoons werkten er vaak twee of meer knechts. Van afnemers waren verschillende winkels door het hele land. Hetzelfde huis waar J. Taken nu woont, woonde Derk Bonenkamp, genaamd Vennen. Hij was getrouwd met Mientje Bronkhorst. Het huis heette "Vennen". Derk had een klompenmakerij met knechts en exploiteerde voor die tijd zijn zaak goed. Derk was sociaal aangelegd. Zo was hij bestuurslid van de Boterfabriek en de Boerenleenbank. Mientje was een goed mens en als Derk thuis kwam zei ze: "Vader, ben je ook wat geworden?" Derk was een der eersten aan de Aaltenseweg of liever op 't Veld, zo men het ook nu nog noemt, die een fiets had. Nog zien we in onze gedachten Derk kaarsrecht op zijn fiets zitten en de bellen van die dagen hadden alle dezelfde klank, n.l. "tempo-tempo". Op dezelfde plaats, waar nu dhr. F. Sonderen een eierhandel drijft, stond het oude huis van zijn grootvader. Deze Sonderen was daghuurder en in de volksmond was het Pramat, een naam, die ouders Lichtenvoordenaren nog wel zullen kennen. De Sonderens komen uit Groenlo, waar zij woonden op een boerderij aan de Zwolseweg en deze heette Pramat. Ook deze boerderij gaat verdwijnen. Ze is gekocht door de N.V. Nedap. Momenteel bewoont J. Gebbink het huis, dat bewoond werd door B. Eekelder, genaamd Gosselink. De naam Gosselink komt oorspronkelijk van Zieuwent. B. Eekelder was schoenmaker, maar werd overleersnijder op de schoenfabriek. Waar Dommhof woont, woonden de Gebr. J. en B. Eekelder (Jannie). Deze naam werd door het huwelijk met een Duitse hier overgenomen. Behalve het boerenbedrijf vormde vooral het borstelmakersbedrijf het hoofdbestanddeel. Ook de borstels van de Gebr. Eekelder vonden hun weg over het hele land. Zo was ondergetekende in Kotten in een winkel, waar werd gevraagd waar hij vandaan kwam. En toen het Lichtenvoorde bleek, werd direct gevraagd leven de borstelmakers Eekelder nog? Jaren hebben we van hen hun waar betrokken. B. Eekelder, 87 jaar, is nog vitaal en geniet nog een goede gezondheid. G. Eeftink woont in het pand, dat door defam. Nades Breukers bewoond werd. Nades was metselaar en ook zijn drie zoons hebben dit vak geleerd. Eerder woonde hier de fam. Plekenpol. Een naam, die onze plaats niet meer kent. B. Eppingbroe woont nog op het huis van zijn vader Hendrik. Deze was houtdraaier bij F. Kolkman, die zijn fabriek had aan de Patronaatsstraat, die momenteel leeg staat.

(wordt vervolgd)

Digitale bewerking
Henk Hanselman
2013